

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, доцента
Фазана Василя Васильовича
на дисертаційне дослідження

Короткової Юлії Михайлівни

«Теорія і практика підготовки філологів в університетах Греції
другої половини XX – початку XXI століття»,
представлене на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук за спеціальністю
13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Прагнення України до рівноправного світового партнерства, вступ до міжнародних організацій, підписання ряду угод, конвенцій у галузі освіти посилюють роль мовної освіти для суспільно-економічного, політичного, особистісного розвитку суспільства, піднімають статус мовних дисциплін у системі вітчизняної освіти.

Особлива відповідальність в удосконаленні мовної освіти в країні покладається на фахівців-філологів, що вимагає суттєвого покращення рівня їх професійної підготовки в стінах навчального закладу із урахуванням прогресивних досягнень у цій галузі розвинених країн світу.

Аналіз досвіду Греції у підготовці студентів-філологів заслуговує на особливу увагу, оскільки внесок цієї країни у розвиток філологічної науки є досить значним, починаючи з доби античності. Так, саме в Давній Греції в елліністичний період зародилась наука про мову – граматика (в перекл. з грец. «γράμμα» – буква, письмо), а давньогрецький філолог Діонісій Фракійський ще в 100 р. до н. е. уклав першу Граматику давньогрецької мови, яка стала взірцем для науковців багатьох наступних поколінь). Протягом досліджуваного періоду грецькими університетами накопичено багатий теоретико-практичний досвід підготовки філологів, який вартий осмислення і творчого використання вітчизняними закладами вищої освіти.

Актуальність проблеми, досліджуваної Коротковою Юлією Михайлівною, посилюється появою певної кількості праць вітчизняних учених, присвячених різноманітним аспектам вищої, педагогічної, післядипломної освіти в Греції (О. Матвієнко, Н. Постригач, О. Проценко та ін.). Однак проблема підготовки філологів в університетах Греції у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття, як переконливо довела здобувачка, до цього часу не була предметом цілісного історико-педагогічного дослідження.

Важливо відзначити, що дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану наукових досліджень Маріупольського державного університету «Теоретичні та методичні засади компетентнісного підходу до неперервної професійної освіти» (ДР № 0108U008417).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

- окреслено історіографію визначеної проблеми;
- розкрито методологічні підходи до вивчення проблеми підготовки філологів в університетах Греції та проаналізовано базові поняття дослідження;
- охарактеризовано генезу підготовки філологів у контексті розвитку університетської освіти в Греції;
- обґрунтовано етапи розвитку проблеми підготовки філологів в університетах Греції у другій половині ХХ – початку ХХІ ст.;
- систематизовано теорію та узагальнено досвід названої підготовки на кожному з визначених етапів;
- вивчено тенденції та прогресивні здобутки у підготовці філологів в університетах Греції на сучасному етапі, визначено перспективні напрями впровадження педагогічно цінного досвіду підготовки філологів у систему вищої філологічної освіти України.

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертаційна робота Ю. М. Короткової є комплексним дослідженням, у

якому завдяки аналізу архівних джерел, використанню тих публікацій, які ще не було введено до наукового обігу, а також систематизації фактичного матеріалу із значної кількості джерел нормативно-правового, наукового та навчально-методичного характеру *вперше*:

– із сучасних методологічних позицій здійснено цілісний ретроспективний аналіз проблеми підготовки філологів в університетах Греції (друга половина ХХ – початок ХХІ століття);

- окреслено грецьку та вітчизняну історіографію проблеми дослідження та виокремлено напрями вивчення питань підготовки філологів в університетах Греції;

- здійснено порівняльний аналіз теоретичних положень у працях вітчизняних і грецьких науковців щодо суті базових понять дослідження;

- проаналізовано генезу та науково обґрунтовано етапи розвитку проблеми підготовки філологів в університетах Греції у визначених хронологічних межах;

- систематизовано внесок грецьких науковців у розвиток проблеми підготовки філологів в університетах у межах кожного з виділених етапів;

- узагальнено досвід підготовки філологів в університетах Греції на кожному етапі;

- виявлено спільні з деякими відмінностями в характеристиці тенденції у підготовці філологів в університетах Греції та України;

- накреслено шляхи використання грецького науково-педагогічного досвіду підготовки філологів у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти України;

- уведено до наукового обігу значну кількість (330) невідомих та маловідомих документів, окремих фактів, теоретичних положень, пов'язаних з розвитком та сучасним станом теорії і практики підготовки філологів в університетах Греції; уведено українські еквіваленти грецьких понять, які визначають специфіку підготовки філологів, що полегшує розуміння їх змісту при аналізі науково-педагогічної та лінгводидактичної літератури Греції.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, а також їх достовірність забезпечуються належною методологічною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць і в цілому не викликають сумніву.

Вважаємо, що дисертанткою досить вдало обрано методи дослідження, це дало їй змогу сформулювати теоретичні узагальнення, виконати поставлені завдання.

Викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження Ю. М. Короткової достатньо обґрунтовані й достовірні.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційна робота Ю. М. Короткової містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальне наукове завдання, яке передбачало на основі вивчення теоретико-педагогічних ідей підготовки філологів у Греції, узагальнення досвіду їх реалізації в досліджуваний період окреслити перспективи використання прогресивних здобутків грецьких університетів у сучасній освітній практиці України для вдосконалення вітчизняної філологічної освіти.

Основні положення і результати дослідження ***впроваджено*** в навчальний процес Маріупольського державного університету (довідка № 399/01-23108 від 04.05.2017 р.), Київського національного лінгвістичного університету (довідка № 1153/16-08 від 20.09.2017 р.), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 013/249 від 22 травня 2017 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1860 від 13.09.2017 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 2216/01 від 15.09.2017 р.), Міського науково-методичного центру м. Маріуполя (довідка № 01-25/125 від 12.05.2017 р.),

Федерації грецьких товариств України (довідка № 54 від 04.06.2017 р.).

Рівень апробації результатів дослідження підтверджується також участю дисертантки у 18 науково-практичних конференціях різного рівня.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Можна погодитися з практичною значущістю рецензованої роботи, оскільки матеріали дослідження можуть бути використані у процесі розв'язання наукових і практичних завдань підготовки філологів у вітчизняних закладах вищої освіти. Основні положення, джерельна база, фактологічний матеріал додатків можуть стати основою визначення й розробки основних напрямів подальших наукових досліджень із проблеми, для написання праць із загальної педагогіки та історії педагогіки, розробки лекційних курсів, спецкурсів і спецсемінарів, а також доповнити зміст підручників, посібників з історії педагогіки, порівняльної педагогіки, лінгводидактики.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому

Дисертація складається зі вступу, шести розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (769 найменувань, з яких 457 – іноземною мовою), додатків. У дослідженні чітко окреслено його об'єкт, предмет і мету, визначено хронологічні й територіальні межі дослідження, сформульовано завдання, забезпечено відповідність завдань та висновків, які логічно впливають із змісту основного тексту дисертації.

Автором переконливо доведено, що підготовка філологів у Греції ще не була предметом спеціального наукового дослідження, а тому основні тенденції її розвитку не знайшли осмислення й відображення у вітчизняній науці.

З позицій історіографічного, історико-педагогічного, системного, синергетичного, культурологічного, лінгвокультурологічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного, акмеологічного, аксіологічного підходів дисертанткою уточнено зміст провідної дефініції дослідження – «підготовка філолога», визначено та проаналізовано три групи найбільш

уживаних термінів щодо дослідження професійної підготовки філолога: 1) дефініції, які розкривають сутність і специфіку професійної підготовки філолога в університеті; 2) дефініції, які розкривають процес організації університетської підготовки філолога; 3) дефініції, які розкривають результат професійної підготовки філолога. Безперечним досягненням дисертації є здійснений автором порівняльний аналіз розуміння сутності базових понять дослідження грецькими та вітчизняними ученими, узагальнений в таблиці 2.1 дисертації.

Доволі детально із дотриманням хронології Юлією Михайлівною виписано генезу підготовки філологів в університетах Греції з 1837 року – року заснування першого університету в країні.

З урахуванням політико-економічних та соціокультурних зрушень у країні, особливостей освітньої політики офіційної влади, мовної політики держави, рівня розвитку грецької лінгвістичної та психолого-педагогічної науки та впливу неї зарубіжної наукової думки, змін, що відбувалися у формулюванні мети, в змісті, методах, формах і засобах підготовки філологів, обґрунтовано три етапи розвитку теорії та практики підготовки філологів в університетах Греції у другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

На схвалення заслуговують подані автором узагальнюючі таблиці, в яких представлено розвиток теоретичних ідей і практичного досвіду підготовки філологів в університетах Греції на кожному з виділених етапів.

На позитивну оцінку заслуговують накреслені дисертанткою шляхи використання грецького науково-педагогічного досвіду підготовки філологів у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти України, а саме: підвищення рівня комунікативної компетенції студентів-філологів за рахунок налагодження співпраці між викладачами як практичного курсу іноземної мови, так й інших філологічних дисциплін; удосконалення теоретико-методологічних засад укладання навчальних програм, підручників, посібників з мови; систематичного, науково обґрунтованого використання ІКТ; посилення академічної мобільності як студентів, так і викладачів; уведення предметів

поліпрофільної і міждисциплінарної підготовки, організація міждисциплінарних магістерських програм; покращення якості психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутніх учителів-філологів за допомогою теоретико-методологічного обґрунтування та практичного застосування методу мікрвикладання; посилення роботи з учителями-менторами; створення й діяльності при університетах експериментальних шкіл, психолого-педагогічних лабораторій, активізації дистанційних курсів підготовки філологів.

Додатки до роботи є інформативними й педагогічно цінними. Дисертаційна робота Ю. М. Короткової за своїм змістом і формою є завершеним дослідженням.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових виданнях.

Результати дисертаційної роботи опубліковано в 56 наукових працях, із них 54 написано без співавторів, у тому числі: 1 монографія, 1 навчальний посібник, 1 навчально-методичний посібник (у співавторстві), 1 методичні вказівки (у співавторстві), 23 статі у провідних наукових фахових виданнях України, 4 статті в інших виданнях України, 7 статей у зарубіжних періодичних виданнях, 18 тез та виступів на конференціях.

На основі аналізу змісту цих публікацій можемо констатувати, що наукові положення, висновки, рекомендації, які отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих

дисертанткою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання до змісту роботи.

1. У тексті роботи автор неодноразово наголошує на реалізації Грецією компетентнісного підходу у підготовці майбутніх філологів, однак досить поверхово характеризує той спектр компетентностей, який має бути сформований у студентів-філологів наприкінці навчання в університеті

2. Дисертантка ретельно проаналізувала навчальні плани філологічних відділень та відділень іноземних мов університетів Греції досліджуваного періоду, утім аналіз іншої університетської документації (протоколи засідання кафедр, вчених рад факультетів, університетів тощо) представлено досить фрагментарно.

3. У роботі автор приділяє значну увагу теоретичному обґрунтуванню грецькими ученими таких сучасних методів підготовки філологів, як метод проектів, мозковий штурм, метод Portfolio тощо. Утім дисертантці варто було б більш докладно розкрити особливості застосування цих методів у практиці підготовки фахівців-філологів.

4. У дисертації автор здійснює аналіз методів, форм і засобів підготовки філологів в університетах Греції у межах визначених етапів. Утім не висвітлено питання щодо наявності спільних ознак або відмінностей у їх застосуванні для вчителів іноземної мови та філологів – учителів рідної (новогрецької) мови та літератури.

5. У дисертації (С. 331-332) відзначено, що в 2010 році на основі Закону № 3848 було введено обов'язкову процедуру сертифікації педагогічної і методичної готовності для тих осіб, які мали намір працевлаштуватись до закладів загальної середньої освіти. Бажано було б більш детально розкрити зміст цієї процедури для вчителів-філологів.

Утім, висловлені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Загальний висновок.

Дисертація «Теорія і практика підготовки філологів в університетах Греції другої половини XX – початку XXI століття» є завершеною самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам пп. 9, 10, 12-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор, Короткова Юлія Михайлівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент
доцент кафедри загальної педагогіки
та андрагогіки Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка

В. В. Фазан

